

NIVELLS DE RIQUESA I CULTURA MATERIAL DE LA BURGESIA MARESMENCA A L'ÈPOCA MODERNA

Mª Alexandra Capdevila Muntadas

INTRODUCCIÓ

En el seu llibre *Barcelona y Cataluña. Un siglo decisivo*, Albert García Espuche¹ defineix el Maresme, com un dels territoris econòmicament més actius de la Catalunya del sis-cents. L'expansió demogràfica, l'arrelament del monocultiu vitivinícola i la importància del comerç desfermat des de les seves platges hauria contribuït a aquest dinamisme, que arribaria a la seva màxima eclosió al set-cents. Tanmateix, aquestes observacions ja havien estat assenyalades anteriorment per Pere Molas² i Joaquim Llovet³ en els seus treballs sobre Mataró. Més recentment, les aportacions de Joan Giménez Blasco⁴ i Benet Oliva⁵ han corroborat aquestes apreciacions.

-
1. Albert GARCÍA ESPUCHE, *Barcelona y Cataluña. Un siglo decisivo 1550-1640*, Barcelona, 1999.
  2. Pere MOLAS RIBALTA, *Societat i poder polític a Mataró. 1718-1808*, Mataró, 1973.
  3. Joaquim LLOVET, *Mataró 1680-1719. El pas de vila a ciutat i a cap de corregiment*, Mataró, 1965. *Mataró dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Mataró, 2000.
  4. Joan GIMÉNEZ BLASCO, *Economia i societat. Mataró 1600-1639, Mataró 1984. La Universitat de Mataró (1589-1628)*, Mataró, 1990. *Continuïtat i canvi a les estructures econòmiques de la Catalunya del segle XVII. Mataró 1580-1710*, Tesi Doctoral, Barcelona, 1998. *Mataró al segle XVII. Un microcosmos en moviment*, Mataró, 2001.
  5. Benet OLIVA RICÓS, *Els orígens de la primera industrialització del reperaís. Un cas emblemàtic. Vilassar i el capital comercial barceloní (1828-1875)*, Mataró, 1999. *La generació de Feliu de la Penya. Burguesia mercantil i Guerra de Successió entre el Maresme i Barcelona*, Lleida, 2001.

Per tant, si el Maresme es va configurar en una de les zones econòmicament més actives del Principat al llarg dels segles XVII i XVIII, aquest dinamisme s'hauria d'evidenciar dins el grup més preeminent. Sabem, que doctors en medicina, notaris, comerciants, negociants i ciutadans honrats van adoptar un estil de vida més refinat i culte per diferenciar-se de la resta de la societat. D'aquesta manera, l'espai on habitaven, els objectes dels quals s'envoltaven i l'adopció de les noves modes constituïen el reflex d'aquesta elit, que cercava constantment afermar la seva posició estamental.

Els inventaris post-mortem són particularment flexibles a molts interrogants de caràcter teòric. Gràcies a la seva lectura, coneixem l'ús de determinats objectes com l'evolució de l'utilatge agrícola⁶, l'arrelament i difusió del llibre⁷, la transformació de les pautes de consum⁸, els nivells de vida i de fortuna⁹, l'examen patrimonial d'algunes nissagues nobiliàries o burgeses¹⁰,

-
6. Jaume CODINA, *Delta del Llobregat. La gent del fang (El Prat 965-1965)*, Barcelona, 1966. L.C. ÀLVAREZ SANTALÓ; A. GARCÍA-BAQUERO GONZÁLEZ, "El utillaje agrícola en la tierra de Sevilla. 1770-1833", *Archivo Hispalense*, (1981), p. 193-194.
  7. E. MOREU-REY, "Sociologia del llibre a Barcelona al segle XVIII", *Estudis Històrics i documents dels Arxius de Protocols*, 7 (1980), p. 275-301. G. LAMARCA, "Las bibliotecas privadas en los protocolos notariales. Valencia 1740-1808", *Anales de la Universidad de Alicante*, 4 (1984), p. 191-193. L. C. ÀLVAREZ SANTALÓ, "Librerías y bibliotecas en la Sevilla del siglo XVIII", *Actas del II Coloquio de Metodología Histórica Aplicada*, (1984), Vol. II.
  8. J. BREWER.; R. PORTER, *Consumption and the World of Goods*, 1993. Carole SHAMMAS, *The pre-industrial consumer in England and America*, Oxford, 1990. Lorna WEATHERILL, *Consumer behaviour and material culture in Britain. 1600-1760*, Londres: Nova York, 1988. Belén MORENO CLAVERÍAS, *Pautas de consumo y diferenciación social en la Cataluña preindustrial. Una sociedad en transformación a partir de los inventarios post-mortem*, Tesi Doctoral, Forència, 2002.
  9. Luis CASTAÑEDA PEIRÓN, "Ensayo metodológico sobre los inventarios post-mortem en el análisis de los niveles de vida material. El ejemplo de Barcelona entre 1790-1794", *I Congrés d'Història Moderna de Catalunya* (1984), Vol. II, p. 757-769. Mercedes SANTIVERI, "Clases sociales y niveles de vida material en la Lleida del siglo XVII (1644-1700)" *Manuscrits*, 3 (1986), p. 129-150. Joan GIMÉNEZ BLASCO, *Economía i societat. Mataró 1600-1639*, Mataró, 1984. A. L. RODRÍGUEZ VÁZQUEZ, "Primera aproximación estadística al nivel de fortuna de la Sevilla del siglo XVI a través del estudio de los inventarios post mortem", *Actas del II Congreso de Historia de Andalucía*, (1995), Vol. II, p. 437-449.
  10. Emili GIRALT, "Família, afers i patrimoni de Jaume Cortada, mercader de Barcelona, baró de Maldà" *Estudis d'Història Agrària*, 6 (1983), p. 272-318. Eva SERRA PUIG, "Evolució d'un patrimoni nobiliari durant els segles XVII i XVIII. El patrimoni dels Sentmenat" *Recerques*, 5 (1975), p. 33-71. Jaume SUAU, "Els patrimonis nobiliaris mallorquins al darrer quart del segle XVIII i primeres dècades del segle XIX" *Estudis d'Història Agrària*, 7 (1989), p. 139-159. J. A. CATALÀ, *Rentas y patrimonios de la nobleza valenciana en el siglo XVIII*, Madrid, 1995.

el recurs al crèdit¹¹, l'estructura de l'habitatge¹², l'alimentació¹³ i, també, l'estil de vida d'alguns col·lectius professionals específics¹⁴. Tanmateix, en aquesta ocasió ens proposem analitzar els nivells de riquesa i cultura material de la burgesia del Maresme al llarg dels segles XVII i XVIII.

Des del punt de vista geogràfic, hem seleccionat les poblacions d'Arenys de Mar, Canet, Lllavaneres i Vilassar. Totes elles ofereixen unes peculiaritats diferents. Si Arenys de Mar i Canet encarnen el món mariner i comercial, Vilassar i Lllavaneres representen el de la pagesia. Aquesta dualitat pot oferir uns resultats molt enriquidors en la recerca, que ens proposem realitzar. No cal perdre de vista, que els comerciants, els negociants, els notaris, els doctors en medicina i els ciutadans honrats objecte d'anàlisi procedien, majoritàriament, bé de nissagues de mariners; és el cas d'Arenys de Mar i Canet, bé de famílies pageses; és el cas de Vilassar i Lllavaneres. Tot plegat hauria de permetre copsar diferències en els canals d'inversió econòmica, així com en l'adopció dels productes més innovadors.

Cronològicament, el treball s'ha estructurat en dues fases: 1660-1700 i 1775-1800. La primera etapa coincideix amb els anys del redreç econòmic. Aquests són uns decennis d'expansió i reactivació econòmica després de la sotragada ocasionada per la revolta dels Segadors. La segona fase se circumscriu en una etapa de penúria econòmica. Les males colli-

-
11. M. M. ROCHA, "Living on credit. The importance of credit practices for private consumptions and retailing (Lisbon, 18th-19th)" *ESTER-Seminar on Material Culture*, Wageningen-Arnhem, 1993. Belén MORENO CLAVERÍAS, *Le crédit dans les économies familiales catalanes au XVIIIe siècle a partir des inventaires après-décès*, Separata.
  12. Pilar LÓPEZ GUALLAR, "Vivienda y sociedad en la Barcelona del setecientos" *Estudios Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 8 (1980), p. 303-335. Xavier, LENCINA PÉREZ, "Activitat laboral i espai familiar en els gremis barcelonins de l'època moderna", *Actes del III Congrés d'Història Moderna*, Vol. II, (1993), p. 335-348. Mª Alexandra CAPDEVILA MUNTADAS, "Estructura i distribució de les llars maresmenques a les darreries del segle XVII" *XVIII Sessió d'Estudis Mataronins*, (2002), p. 111-120.
  13. Antoni RIERA MELIS, "Documentació notarial i història de l'alimentació", *Estudis d'Història Agrària*, 13 (2000), p. 17-45. Xavier LENCINA PÉREZ, "Els inventaris post mortem com a font per a l'estudi de l'alimentació. Inventaris barcelonins del període 1597-1604", *Estudis d'Història Agrària*, 12 (1998), p. 207-223.
  14. S. ALCOLEA, "Sobre argenteres barceloneses de los siglos XVII y XVIII", *Estudios Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 6 (1978), p. 257-271. Ramona HUGUET, *Els artesans de Lleida. 1680-1808*, Lleida, 1990. Xavier LENCINA PÉREZ, "Els objectes culturals en l'entorn quotidià del notaris barcelonins del segle XVII", *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, (1994), p. 607-615.

tes finiseculars i els efectes de les guerres internacionals, primer amb França i posteriorment amb Anglaterra, van provocar greus problemes a les poblacions de la Marina: baixes familiars i bloqueig comercial. Caldrà comprovar, si la documentació de les darrerries del set-cents reflecteix aquesta recessió econòmica.

Des del punt de vista sociològic, s'ha englobat dins el col·lectiu burgès, per una banda a les professions liberals i per altra a les activitats vinculades amb el comerç. Amb tot, hi ha determinats oficis, que plantegen certes reserves a l'hora de situar-los dins d'aquest estrat burgès. Per exemple, hi ha qui considera, que els cirurgians, els apotecaris i els adroguers eren bàsicament menestrals, ja que el seu ofici era primordialment manual.¹⁵ D'altres sostenen, que l'estil de vida d'un apotecari o d'un adroguer tenia més trets en comú amb els botiguers i fins i tot amb els notaris i els metges, que amb els fusters, els ferrers o els sastres.¹⁶ En aquest sentit, nosaltres coincidim amb aquesta segona idea. Per tant, hem situat per una banda, als doctors en dret i medicina, als notaris, als apotecaris i als cirurgians dins les professions liberals; i per altra, als mercaders, als comerciants, als negociants, als botiguers i als adroguers dins les activitats comercials.

A partir de la lectura atenta i acurada d'una setantena d'inventaris¹⁷ s'intentarà esbrinar cap on es dirigia la inversió de la burgesia maresmenca: les terres, el comerç o el crèdit. Així mateix, si partim de la premissa, que aquest col·lectiu cercava constantment marcar distàncies respecte dels seus grups inferiors, caldrà plantejar-se quins eren els elements que el dife-

15. R. HUGUET, *Els artesans de Lleida. 1680-1808*, p. 19.

16. Belén MORENO CLAVERÍAS, Bélen, "La Burguesía local de las letras y los negocios a través de los inventarios post-mortem. El Penedés del siglo XVIII" *Consumo, condiciones de vida y comercialización. Cataluña y Castilla, siglos XVII-XIX*, (1999).

17. En el cas de Vilassar de Dalt, hem recorregut al buidatge dels inventaris post-mortem dels notaris Joan Llavaneres, Joan Antoni Vigo, Miquel Vila i Francesc Poy Comes. Tots corresponent a la notaria de Vilassar i es troben conservats a la Secció notarial de Mataró de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Els inventaris post-mortem de la població de Llavaneres procedeixen de l'Arxiu Parroquial de la mateixa població i del notari Francesc Segarra i Morera de la notaria de Llavaneres i provenen de la Secció notarial de Mataró de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. I finalment en el cas d'Arenys de Mar i Canet, s'ha fet el buidatge dels manuals i llibres d'inventaris dels notaris Onofre Just, Josep Oller, Rafael Bonamich Fàbregas, Jaume Arquer, Pau Figuerola, Joan Carles Bonafè i Navarro, Francesc Mora i Fontanals, Dr. Miquel Mora i Illa, Francesc Xavier Conchs, Josep Golferich de la notaria d'Arenys de Mar i Josep Llobet, Joan Milans del Bosch i Ferran de Milans i Sallarès de la notaria de Canet. Tots es troben conservats a l'Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar.

renciaven de la resta: la tinença de joies, els objectes ultramarins, els miralls o els llibres.

NIVELLS DE RIQUESA I CULTURA MATERIAL

Dins la societat de l'Antic Règim, va predominar, el que hom ha denominat com "cascada de menyspreu".¹⁸ Cada grup intentava identificar-se amb el superior, esborrant les diferències, que el separaven d'ell, i al mateix temps procurava distanciar-se del grup inferior exagerant al màxim els motius de segregació. La "cascada de menyspreu" s'iniciava a l'interior de l'estament nobiliari, on els grans aristòcrates menyspreaven als petits cavallers. A la seva vegada, el col·lectiu nobiliari mirava, desprecia-tivament, als plebeus. Els comerciants intentaven distanciar-se dels botiguers; uns i altres menystenien els artesans, i al mateix temps dins la menestralia es reproduïa el mateix fenomen.

D'aquesta manera, els menestrals aspiraven a abandonar el seu treball manual i a esdevenir comerciants. Els mariners somiaven, també, en transformar-se en negociants. Alhora, els mercaders, els comerciants, els negociants i els pagesos benestants aspiraven a entrar a les files dels ciutadans honrats. Disposem d'alguns casos d'ascens social. Per exemple, Salvador Barrera Lluria havia abandonat el seu ofici de sabater per convertir-se en comerciant a les darreries del divuit.¹⁹ Miquel Marges havia exercit, inicialment, de mariner per acabar treballant de comerciant, també, a les darreries del divuit.²⁰ Així mateix, coneixem casos d'ennobliments de notaris, com el de Cristòfol Arquer arenyenc de les darreries del divuit, i de doctors en medicina, com el de Marc Antoni Milans arenyenc del disset.

Tot sembla indicar, que en el decurs del set-cents, el procés d'ennobliment dels comerciants va ser molt intens. De fet, hom ha comptabilitzat 118 comerciants sobre 7.708 nous nobles. Aquesta transformació s'havia iniciat al 1727, tot i que s'acceleraria a les darreries de la centúria a causa de les necessitats fiscals de l'estat. Malgrat que molts dels ennoblits

---

18. Pere MOLAS RIBALTA, *La burguesía mercantil en la España del Antiguo Régimen*, Madrid, 1985.

19. AHFF, Notaria d'Arenys de Mar, T. 1152, inventari de Salvador Barrera Lluria, comerciant arenyenc.

20. AHFF, Notaria d'Arenys de Mar, T.1224, inventari de Miquel Marges, comerciant de Canet.

eren comerciants domiciliats a Barcelona, hom en localitza d'altres poblacions d'intensa activitat mercantil i industrial, com Mataró, Banyoles, Arenys, Berga i Reus.²¹ Tant els flamants comerciants com els recents ennoblits cercarien tots els mitjans possibles per fer ostentació de la seva posició econòmica i de la seva formació cultural. En aquest sentit, l'estudi dels nivells de riquesa de la burgesia maresmenca pot resultar especialment interessant.

Segons Giménez Blasco²², la riquesa que reflecteix l'inventari constitueix un bon indicador de com l'activitat productiva realitzada és més o menys reeixida. Per tant, la concentració de riquesa a unes activitats determinades correspondrà a la favorable evolució dels sectors, que les emprenen. Resseguint aquest plantejament, s'analitzarà els nivells de riquesa de la burgesia menestral a través de la tinença o no de determinats objectes, com els llibres, els miralls, els productes colonials, les joies i els rellotges, així com la inversió en les peces de terra, en el crèdit o en les companyies comercials.

Determinats objectes de possessió en general força comuna, com les cadires, poden esdevenir un important indicador d'usos i actituds socials, que a diferència d'altra mena de seients, com ara escambells, escons o bancs, tenen unes connotacions de sociabilitat molt més clares. Les cadires destacaven per la seva mobilitat, la seva facilitat de desplaçament i la seva distribució a l'interior de l'habitatge. S'acostumaven a situar a l'entrada, les botigues, les sales, els "estudis" i els menjadors; és a dir a les zones de la llar de major sociabilitat. De cadires n'hi havia de molts tipus: comunes, de repòs, de tisora, d'espalleres, daurades, de Marsella, de Moscòvia o de Nàpols. En canvi, els bancs s'acostumaven a situar a la vora del foc, a la cuina, o com a moble amb calaixos.

Tot i compartir la mateixa funció, els bancs i cadires van seguir una evolució molt diferent, ja que el banc va retrocedir en detriment de la cadira a totes les localitats estudiades. Amb tot, les poblacions més marineres van despuntar en concentrar un nombre més elevat de cadires. Marc Antoni Ferrer va arribar a aplegar més de setanta cadires i Francesc Xiques una mica més de cinquanta. Per Codina²³, la cadira, seient individual, consti-

---

21. P. MOLAS RIBALTA, *La burgesia mercantil en la España del Antiguo Régimen*, p. 153 i ss..

22. J. GIMÉNEZ BLASCO, *Economía i societat. Mataró*, p. 58 i ss.

23. Jaume CODINA, *Les famílies santboianes (segles XIV-XIX)*, Sant Boi del Llobregat, 2000, p. 167-169.

tuïa un luxe respecte al banc, seient col·lectiu. Probablement, la cadira era un moble més costós econòmicament. La transmutació d'ambdós mobles revelaria un senyal de canvi de mentalitat, segons aquest historiador.

La tinença de llibres constituïa un reflex del nivell cultural dels seus possessors. En el decurs de l'època moderna, no s'aprecien alteracions massa significatives en la tinença de llibres, atès que aproximadament la meitat de les llars inventariades en disposaven. Els principals posseïdors d'obres van ser les professions liberals. Segons Moreu-Rey²⁴ el fet d'adquirir llibres i de posseir-ne podia reduir-se, simplificant al màxim, a dues raons: o bé el llibre era útil i necessari per a l'activitat professional, a la qual hom es dedicava i esdevenia aleshores llibre-eina; o bé el llibre havia estat adquirit, bé per a proporcionar estones de lleure, un esplai, una distracció; bé servia d'instrument per a encarrilar i ajudar les pràctiques piadoses.

Temàticament, la varietat és molt reduïda i manifesta molt poca sensibilitat cultural. En consonància amb les afirmacions de Moreu-Rey, va predominar un sentiment més pragmàtic. Únicament es disposava d'aquelles publicacions que poguessin resultar d'alguna utilitat i necessitat. Per exemple, els comerciants acostumaven a disposar de llibres de comptes, la qual cosa reflectia una certa familiaritat amb els números. Així mateix, proliferaven les obres religioses i de temàtica especialitzada (manuals de medicina, de cirurgia i de notaria) i algun llibre clàssic o literari.

Molt sovint no és l'elit la que marca la pauta d'incorporar novetats, sinó els grups en ascens social o a la recerca d'un ennobliment. Precisament els doctors, els notaris i els mercaders es mostrarien més dinàmics en aquest sentit. Els miralls van esdevenir un dels objectes més significatius, ja que transformaven els interiors i exercien una influència en la consciència del Jo.²⁵ Si a les darreries del disset, tres de cada deu hàbitats burgesos disposaven de miralls, a les darreries del divuit s'havia duplicat la seva presència. Les professions liberals i els ciutadans honrats van destacar en decorar les sales, els "estudis", els menjadors i les cambres amb miralls.

---

24. J. MOREU-REY, "Sociologia del llibre a Barcelona al segle XVIII" *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 7, p. 275-301.

25. Xavier LENCINA PÉREZ, "Los inventarios post-mortem en el estudio de la cultura material y el consumo. Propuesta metodológica" *Consumo, condiciones de vida y comercialización. Cataluña y Castilla, siglos XVII-XIX*, 1999.

Molt sovint, les parets de les sales, els “estudis” i els menjadors acostumaven a decorar-se amb representacions pictòriques. La seva localització denotava que l’economia domèstica podia esmerçar una part dels seus efectius en signes de distinció i refinament social. La seqüenciació cronològica revela una tendència a incrementar-se a Vilassar i Llavanes i una estagnació a l’alça a Canet i Arenys de Mar. De fet, a les poblacions marineres, l’arrelament de les teles hauria estat més rellevant i més precoç. Així, a mitjan del disset, el percentatge de làmines se situava entre un 67 i un 51% a Arenys de Mar i Canet. En canvi, a Vilassar era d’un 33% i a Llavanes resultava inexistent.

Respecte a la temàtica dels quadres inventariats, hom detecta un predomini de les representacions de contingut religiós. Proliferaven les imatges de sants i verges, com la Mare de Déu de Montserrat, Sant Antoni de Pàdua, la Mare de Déu del Roser, Sant Pere, la Mare de Déu del Carme i Sant Jaume entre molts d’altres. Sovintejaven, també, els passatges de la vida de Jesucrist, com el Naixement, l’Epifania i la Crucifixió; així com també les escenes bíbliques, com ara el Sacrifici. Cal mencionar la presència de làmines corresponents a un vaixell o a un globus terrestre, així com les teles de tipus paisatgístic, mitològic i històric. Finalment, cal mencionar la presència d’autoretrats. En aquest cas, Marc Antoni Ferrer, que era un ciutadà honrat d’origen mercader, es va fer pintar, tot comparant-se amb l’emperador romà Marc Antoni. Sens dubte, la casa d’aquest mercader constitueix un cas paradigmàtic. En el seu inventari es detecten quadres mitològics com Samsó i un retrat de Lucrecia.²⁶

Si la tinença de llibres o miralls constituïa un signe de distinció social, ara caldria fixar l’atenció en un altre aspecte prou destacat com seria l’adopció de nous hàbits socials, com per exemple el consum de la xocolata, el cafè o el tabac. Sens dubte, la voluntat dels burgesos d’emmirallar-se amb l’aristocràcia va afavorir la proliferació de les xocolateres. La introducció del cacau dins la societat catalana fou tardana. Al Maresme, si a la segona meitat del disset, les úniques xocolateres documentades estaven a mans d’un mariner de Canet i d’un mercader arenyenc, al cap d’una centúria el seu arrelament va ser notable, atès que un 60% de les llars burge-

---

26. Inventari de Marc Antoni Ferrer, mercader i ciutadà honrat de Barcelona d’Arenys de Mar de l’any 1673. AHFF. Arx. Not. Arenys de Mar, T.163, f. 221.

ses en posseïen. Des del punt de vista geogràfic, copsem un major percentatge de xocolateres a les viles més comercials. Així un 93% de les cases d'aquest col·lectiu d'Arenys de Mar i un 70% de les de Canet assenyalava tenir una o més xocolateres. En canvi, el percentatge se situava al voltant del 50% i 30% a Vilassar i Llavaneres respectivament. Per sectors professionals, els ciutadans honrats i les activitats relacionades amb el comerç van aglutinar els valors més importants. Si pels ciutadans honrats, la possessió de xocolateres esdevenia un símbol de prestigi, pels comerciants i negociants, la presència del cacau era sinònim de la intensa activitat mercantil desenvolupada.

Semblantment a la xocolata, la presència del tabac i el cafè va esdevenir, també, un signe de prestigi i refinament. El tabac és present únicament a Arenys de Mar a les darreries del divuit i va recaure a mans del doctor en medicina Narcís Balle,: “*dos pots de fusta de posar tabac*”.²⁷ Finalment, les cafeteres són descrites a partir del darrer quart del set-cents a les localitats d'Arenys de Mar i Canet. Preferentment, es van associar a aquells oficis vinculats amb les activitats mercantils: els adroguers i els comerciants. Per tant, tot i que la tinença d'aquests productes va constituir un signe de refinament, alhora va reflectir l'abast de les transaccions comercials que es van desenvolupar des d'aquests emporis.

Quan una família disposava de prou recursos, adquiria béns valuosos com joies, objectes d'or i de plata així com rellotges. La seva presència ha de ser interpretada des de dos punts de vista. Per una banda, esdevenia el símbol més visible d'ostentació i prestigi social. Els grups més benestants de la societat lluirien públicament arracades d'or, anells de diamants, de maragdes i robis, així com collarets de perles, Agnus i braçalets. El parament de la taula reflectiria, també, aquesta bona posició econòmica a les festes privades gràcies als coberts, les palmatòries i la vaixel·la de plata. Però per altra banda, la proliferació d'aquests objectes constituïa un mitjà d'inversió econòmica. El perill de caure dins la teranyina dels deutes afectava a tots els estrats de la societat. D'aquesta manera, la manca de diners es podia solucionar, ràpidament, amb l'empenyorament d'una joia.

---

27. Inventari de Narcís Balle, doctor en medicina d'Arenys de Mar de l'any 1798. AHFF. Arx. Not. Arenys de Mar, T. 1135, f.96.

Percentualment, cinc de cada deu burgesos disposaven de joies i objectes de plata en les dues fases analitzades. Per tant, no s'aprecia cap mena d'alteració en el decurs de les centúries, malgrat l'existència d'una recessió econòmica a les acaballes del set-cents. Tot semblaria indicar, que aquest col·lectiu no hauria patit les conseqüències de la greu penúria que va afectar a la resta de la societat. Un estudi més ampli ha permès observar un descens en la tinença de joies i miralls a la totalitat de les poblacions analitzades.²⁸ De fet, les memòries de la casa Bellsollell d'Arenys de Munt corroboren aquesta imatge de crisi econòmica:

“Esta guerra ha durat fins lo any 1801, que són 6 anys. Cessà en lo mes d'octubre de dit any. No podem ponderat les pèrdues ha causat esta malvada guerra a tota esta Marina, al comerç i generalment a tota la gent d'ofici, perquè han cessat totes les fàbriques de seda, de cotó d'indianes, de fils, puntes i demés puguen imaginar-se. La navegació totalment parada. D'esto, que se n'ha seguit una misèria inexplicable. Moltíssimes famílies enteres a captar, que a professó passaven per les cases. Seguien tot lo Vallès, Muntanya, plana de Vic i altres per la part de Gerona. Esta casa sempre feu caritat de vi. Les cases d'Arenys i Canet-i seria lo mateix de les viles marítimes- d'alguns patrons, pilots, mariners i demés que vivien de comerç i de l'ofici, quedaren sens robes, sens alhages d'or i plata i, per dir-ho d'una vegada, sens aparato de casas, venent-s'ho tot per mantenir-se. Que és cert que feia enternir veure dones contínuament, que venien llençols, tovallons, tovallons, robes i demés , de les dos viles de Canet i Arenys”²⁹.

Una bona part de les joies era de temàtica religiosa. Destaca la proliferació de medalles amb imatges de verges, creus, Agnus i rosaris. Amb tot, cal destacar la relació d'agulles, arracades, braçalets, anells i la gran quantitat d'objectes d'argent, com culleres, forquilles, gots, sota copes, palmatòries, sucreres, salers i pebreres. Gabriel Arquer, ciutadà honrat d'Arenys de Mar, exemplifica la utilitat que podia tenir l'atresorament de grans quantitats de joies i plata; la inversió i l'opulència:

---

28. Mª Alexandra CAPDEVILA MUNTADAS, *Pagesos, mariners i comerciants a la Catalunya Litoral. El Maresme a l'època moderna*, Tesi Doctoral, Barcelona, 2004.

29. “Memorias de la casa Bellsollell de la Torra II” *Circular Archivo Histórico Museu Fidel Fita*, 13, p. 82.

*“13 culleras de plata, campaneta de plata, agnus de plata, cadena per clauer de plata, arrecades de or ab perlas, creueta esmaltada, mariposa de or ab 29 esmeraldas, masseta de rubins, anell de or, 12 fils de perlas, 6 fils granats, 6 fils de coral, anell gros ab una pedra de tall de diamant, rosaris de coral, Nostra Senyora del Pilar esmaltada (...)”.*³⁰

La presència dels rellotges a les llars inventariades ha de ser analitzada des de dos angles. Per una banda, esdevé un símbol més de prestigi i enriquiment. Però per altra banda, constitueix el reflex d'un canvi en la consciència del temps. Tal com assenyala Maruri³¹, el ritme diari venia condicionat pel repic de campanes de l'església parroquial o bé pel rellotge del municipi. La tinença de rellotges a les sales evidenciaria una voluntat d'aïllament respecte la resta de la societat. A partir d'ara, el còmput del pas de les hores no el dictarà el campanar de l'església parroquial, sinó el rellotge, que cadascú posseïa individualitzadament. Aproximadament, un 20% dels inventaris datats al darrer quart del set-cents contenien rellotges. Tanmateix, els rellotges van arrelar, preferentment, a les localitats de Llavanes i Canet. Des del punt de vista professional, van destacar en les cases de les professions liberals i els comerciants. Per tant, aquells estrats de la societat anhelosos d'ennobliment van configurar-se com els més innovadors a l'hora d'incorporar noves modes i nous costums.

Si parlàvem, abans, de les joies, els llibres i els productes d'ultramar com a signes de prestigi, ara ens fixem en la tinença de terres. Hi havia una obsessió per esdevenir propietaris i especialment de masos. Disposar d'una bona extensió de peces de terra va esdevenir sinònim d'estatus i nivell social. Doctors en medicina, negociants, mercaders o botiguers aspiraven a ser propietaris. Per aquest motiu, no van dubtar en esmerçar una part dels seus beneficis en la compra de peces de vinya. Amb tot, una bona part d'aquesta burgesia emergent provenia de famílies pageses. Aquest era el cas dels negociants o de les professions liberals de les poblacions més agràries, com Llavanes i Vilassar. Es tractava dels fadristerns de grans nissagues pageses, que havien rebut una formació per tal de poder-se guanyar la vida. Un 54% dels inventaris de la segona meitat del disset feien cons-

---

30. Inventari de Gabriel Arquer, ciutadà honrat d'Arenys de Mar de l'any 1670. AHFF. Llibre d'inventaris i encants.

31. Ramón MARURI VILLANUEVA, *La burgesia mercantil santanderina*, p.147.

tar entre una i tres peces de terra. A les darrerries de set-cents, aquest percentatge es va incrementar considerablement, ja que un 83% dels burgesos tenia parcel·les de terra. Per tant, s'hauria produït una millora econòmica i una diversificació dels canals d'inversió. Tanmateix dins aquests valors, les poblacions més agràries van despuntar com a principals adquiridores de peces de terra.

Si partim de la base que la tinença de terres constituïa un element important per assolir un títol nobiliari, s'entén la fascinació, que suscitava l'acapament de béns immobles als negociants, als comerciants i a les professions liberals. Hem localitzat alguns comerciants i alguns notaris, que assenyalaven posseir masos. A tall d'exemple, cal destacar Jaume Vila, comerciant arenyenc, que tenia la casa i mas Rocosa de Sant Iscle de Vallalta³², així com Cristòfol Arquer, notari arenyenc, que era propietari d'un mas a Sant Llorenç de Gaserans.³³ La propietat de masos entre l'estament burges semblava concentrar-se a les darrerries del set-cents. Els negociants, els adroguers, els notaris i els doctors en medicina ennoblits d'Arenys de Mar i Canet van despuntar en la tinença de masos de localitats rurals veïnes. Les dificultats econòmiques, unes males collites o qualsevol infortuni familiar van abocar a les famílies pageses a l'endeutament. Precisament, aquesta classe econòmica emergent necessitada de símbols i de béns de prestigi s'erigiria com la principal compradora de terres.

La solvència econòmica de la burgesia maresmenca s'evidenciava en la tinença de cases i peces de terra, però també en la seva participació en barques o en la seva inversió en el crèdit. Alguns d'ells deixaven diners en préstec, d'altres participaven en companyies comercials, en vals marítims i en barques. Per exemple, Nicolau Pruna, comerciant i mariner, va arribar a reunir fins a deu vals marítims, valorats en 2.362 lliures, i Salvador Vaquet, comerciant de Canet, va fundar una companyia comercial, taxada en 33.000 lliures.

La inversió en múltiples sectors es va consolidar en una estratègia recurrent entre les nissagues més benestants. L'objectiu era evitar riscos en una única activitat econòmica i ampliar els beneficis. Possiblement l'encert d'aquesta estratagema explicaria, que aquest col·lectiu no patís tan

---

32. AHFF, Notaria d'Arenys de Mar, T. 1147, inventari de Jaume Vila, negociant d'Arenys de Mar.

33. AHFF, Notaria d'Arenys de Mar, T. 1152, inventari de Salvador Barrera, comerciant arenyenc.

directament les conseqüències del bloqueig naval del darrer quart del set-cents. Bernat Co, negociant d'Arenys de Mar de les darrerries del disset, posseïa una botiga, on venia teixits i mercaderies pròpies d'un adroguer, tenia tres vinyes, participava en un quart i un setzè de barca i finalment sobresortia en la seva activitat prestamista. L'inventari precisa, que els clients li devien unes 550 lliures, una bona part dels quals provenia de poblacions veïnes (Arenys de Munt, Arenys de Mar, Canet i Caldes d'Estrac).³⁴ Geroni Ardèvol, doctor en medecina de Canet de les darrerries del set-cents, va sobresortir per concentrar un extens patrimoni, més de trenta peces de terra, un mas, un molí i una casa. Al marge de les rendes generades per l'explotació d'aquests béns immobles, percebia censos i tasques.³⁵

Sens dubte, un dels casos més paradigmàtics el constitueix la figura del ciutadà honrat arenyenc, Marc Antoni Ferrer. Aquest antic mercader va arribar a concentrar vint parcel·les de terra, quatre cases i una heretat. Al marge d'aquest extens patrimoni, es va configurar en un dels principals prestamistes del deute privat i públic d'Arenys de Mar. Va sobresortir organitzant una companyia militar, integrada per 126 homes, durant la revolta de 1640. Va destacar, també, com un dels principals creditors del municipi arenyenc. La quantitat de diners prestada va esdevenir tan elevada, que en el decurs del set-cents la universitat signava, encara, concòrdies amb els seus successors per aplaçar el retorn del deute.³⁶

En definitiva, tot i que a petita escala, Marc Antoni Ferrer i la resta de comerciants i negociants d'aquestes poblacions intentaven reproduir la pauta establerta per Jacques Savary al seu llibre *Le Parfait Negociant*, on es caracteritzava com havia de ser el gran comerciant.

CLOENDA

L'anàlisi d'una setantena d'inventaris post-mortem ha permès aprofundir en el nivell de riquesa i de cultura material de la burgesia d'aquesta comarca. Si la bibliografia assenyalava que el Maresme va despuntar com

---

34. AHFF, notaria d'Arenys de Mar, T.243, inventari de Bernat Co, negociant d'Arenys de Mar.

35. AHFF, notaria de Canet, T. 1226, f. 115, inventari de Geroni Ardevol, doctor en medecina i ciutadà honrat de Canet.

36. AHFF, notaria d'Arenys de Mar, T. 163, f.221, inventari de Marc Antoni Ferrer, ciutadà honrat d'Arenys de Mar. AHFF, notaria d'Arenys de Mar. T. 1080, f.127.

una de les àrees del Principat econòmicament més dinàmiques, l'anàlisi de la documentació notarial ha permès confirmar aquesta suposició. Així, a la totalitat de les localitats objecte d'estudi s'ha evidenciat l'arrelament d'objectes de luxe, com joies, miralls, estris de plata, quadres, així com la importància de la inversió en béns immobles. Així, la compra de peces de terra i de masos va constituir una pràctica recurrent dins aquest col·lectiu. Tot semblava indicar que la burgesia del Maresme gaudiria d'una bona posició econòmica, gràcies a l'èxit de les seves activitats professionals.

L'estudi de la seqüenciació cronològica ha permès comprovar que aquesta burgesia no va partir, pràcticament, els efectes de la crisi finisecular del set-cents. Així ho palesa la proliferació de joies, estris de plata, miralls i quadres, així com l'augment del percentatge de propietaris de béns immobles a les darreries del divuit. En canvi, l'anàlisi dels nivells de riquesa i cultura material de la resta de la societat va revelar un descens del nombre de béns valuosos a totes les localitats. Probablement, si la burgesia del Maresme no es va ressentir, pràcticament, dels efectes del bloqueig naval i de les males collites, caldria atribuir-ho a la seva tendència a invertir en diferents sectors econòmics a la vegada. Amb tot aquesta estratègia es va donar, preferentment, a les poblacions d'Arenys de Mar i Canet, on comerciants, negociants i adroguers es van caracteritzar per adquirir peces de terra i masos de les localitats veïnes rurals, participar en companyies comercials i barques, així com invertir en vals marítims i en el crèdit privat i públic.

En definitiva, malgrat la pervivència d'un trets comuns en les poblacions analitzades, cal remarcar l'existència de tot un reguitzell d'especificitats. Tot i la solvència econòmica d'aquesta burgesia, els naturals d'Arenys de Mar i Canet van sobresortir per incorporar noves modes i nous productes en una cronologia més primerenca. Així, la pràctica de decorar les parets de les sales amb miralls i representacions pictòriques es va donar abans a Canet i a Arenys de Mar, que a Vilassar i Llanerres. Així mateix, la penetració dels productes d'ultramar va tenir lloc inicialment a les poblacions més comercials i posteriorment a les més rurals. Així, per exemple, si la xocolata va començar a ser inventariada a les cases de Canet i Arenys de Mar a la segona meitat del disset, a Vilassar i Llanerres va ser ressenyada al cap d'una centúria. Amb tot, el consum del cacau a les demarcacions rurals mai va assolir el grau d'arrelament de les àrees més marineres. En aquest cas, la intensa activitat comercial desenvolupada des

d'aquests enclavaments costaners hauria afavorit que mariners i comerciants poguessin adquirir productes exòtics i desconeguts, com la xocolata, el cafè o el tabac.